

**HEMŞİRELİK
UYGULAMALARINDA
YOL GÖSTERİCİ ETİK
KAVRAMLAR**

**İSTANBUL GELİŐİM ÜNİVERSİTESİ
HEMŞİRELİKTE ETİK DERSİ
Dr. Öğr. Üyesi Funda KARAMAN**

- Hemşirelik mesleği doğrudan insana çoğunlukla da hasta insana hizmet eden profesyonel bir meslektir.
- Bu nedenle hemşirelik mesleğinin, işlevlerini yerine getirmede etik oldukça önem kazanır.

- XX. yy'ın ikinci yarısında hemşirelik eğitiminin lisans düzeyine çıkması, mesleğimizin uzun yıllar boyunca tıp etiğinin gölgesinde kalmasını sağlamıştır.

- Uzmanlık alanlarının oluşumu ve akademisyenlerin yetişmesi,
- Akademik araştırmalarının artması,
- Kuramsal bilgi birikimi,

Hemşirelik alanında etik kavram ve kuramların ortaya neden olmuştur.

- Hemşirelik uygulamalarında benimsenmiş ve etik karar almada yol gösterici olan etik kavramlar;

- ❖ Savunma,

- ❖ Hesap verme sorumluluğu,

- ❖ İş birliği

- ❖ Bakım

Savunma

- Herhangi bir olgu için bilgi sahibi olup, o olguyu desteklemek ve savunmaktır.
- Kendini savunamayacak durumda olan bireyleri, başkası tarafından temel insan hakları çerçevesinde savunulmasıdır.

Hesap verme sorumluluğu

- Hesap verme kavramının iki önemli niteliği;
 - 1)konuşmak
 - 2)yanıt verebilmek için sorumluluğu üstlenmektir.

- Hesap verme sorumluluğu, hemşirenin görev alanındaki davranışları ile ilgili olarak açıklama yapma sorumluluğudur.

- Hemşire bu sorumluluk alanlarında, davranışlarının, kabul edilen ahlaki ölçüt ve normlara nasıl uygun olduğunu açıkladığında, hesap vermiş olur.

- Hesap verme sorumluluğu hasta ile hemşire arasındaki ilişkide önemli bir kavramdır.
- Hasta hemşire ilişkisi dışında yöneticilerine ve alt kademedeki bakım personeline de hesap vermek zorundadır.

- Hemşirelik mesleğinin statüsü, yasal hesap verebilme sorumluluğu, ilgili kanun, yönetmelik ve yönergelerde belirtilmiştir.
- Bunlar hemşire davranışlarının hareket noktalarını ve sorumluluğunu gösteren kriterleri barındırır.
- Hemşirenin davranışlarını değerlendirmede de bir ölçüttür.

İşbirliği

- İşbirliği hastaya karşı yükümlölükler doğrultusunda olmalıdır.
- İşbirliği kavramında,
- Sözde durma
- Ortak amaçlara öncelik verme
- Uzun vadeli mesleki ilişkiyi devam ettirme

Bakım

- Hasta-hemşire ilişkisini sergilemesi açısından bakım ana görevdir.
- Bakım işlevi, sağlık alanında çalışanların ahlaki bir sorumluluğu olarak benimsenmiştir.

- Hastaya değer verme ve saygı göstermesi son derece önemlidir.
- Bakım işlevine başlamadan önce hastasını tanımalı, hastalığı hakkında bilgi sahibi olmalı ve nasıl bakım vereceğini planlamalıdır.

- Hemşire, hastasının hissettiğini algılayabilmeli, yüksek ahlaki ve sosyal değerleri taşımalı ve insan sevgisi ile özdeşleşmelidirler.

- Hasta bakımı büyük bir sorumluluk gerektirir.
- Sorumluluğunu devretme zorunluluğunda teslim edeceği görevlinin bilgi ve yeteneğini göz önünde bulundurması, ne yapılacağı ile ilgili gerekli bilgiyi vermesi, kontrol etmesi gereklidir.

ETİK PROBLEMLER

- Hemşireler etik problemleri saptamada, değer yargılarını, bilgi dağarcığını, ahlaki duyarlılığını, sezgilerini ve düşüncelerini kullanırlar.

- Problemleri algılamada sorunlarla da karşılaşabilirler.

Etik Problemler

Etik belirsizlik

Etik stres

Etik ikilem

Etik Belirsizlik

Uygulanabilecek etik ilkeler ve kurallar veya etik problemin doğası konusunda emin olamamadır.

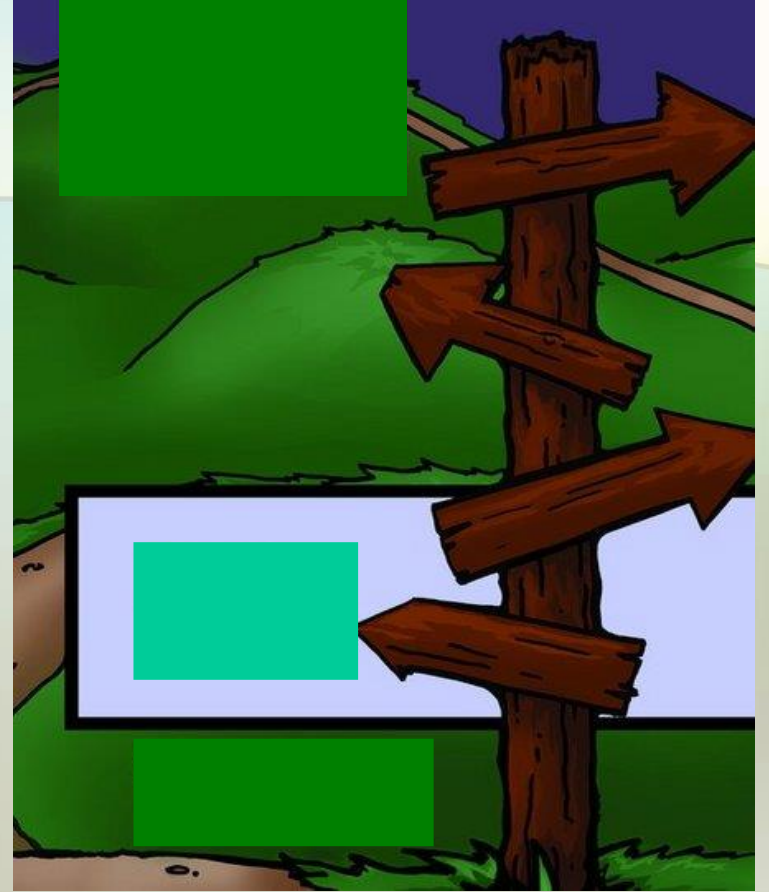
Etik Stress

- Jameton (1984) etik stresi; birinin yapılacak doğru şeyi bilmesi fakat kurumun sınırlamalarının bunun yapılmasını neredeyse imkansız kılması durumu olarak tanımlanmıştır.
- Wilkinson (1987) kişinin verdiği etik kararı uygulayamadığı zaman yaşanan psikotik dengesizlik ve olumsuz duygular durumu

Etik İkilem

- Eylemi farklı açılardan destekleyen etik ilkeler arasındaki çelişkidir.

- Hemşire kendisini, karar vermede zorlayacak, seçenekler arasından, etik ilkeleri seçmek durumundadır.

- Hemşirelikte en çok rastlanan etik ikilem;
- Hastalarla
- Diğer sağlık profesyonelleri
- Bakım personeli
- Kurum ile olabilir.

Hemşirelikte Etik İkilemler

- Personel ve zaman gibi kaynak yokluğu,
- Mesleki hiyerarşinin olduğu çıkar çatışması,
- Hastanın bütünlüğünü korumayla ilgili zorluklar,

Etik ikileme neden olan faktörler;

- Belirsizlikler
- Bağlam
- Birden fazla söz sahibinin bulunması
- Güç dengesizliği
- Dış değişkenler
- Aciliyet

- Etik ikilemlerin üstesinden gelmede;
- Kişinin kendi değerleri
- Mesleki değerler
- Kurumsal değerler önem kazanır.

- Kişi etik ikilemlerin üstesinden gelirken kendi değerlerinin, mesleki değerlerinin ve kurum değerlerinin farkında olması gerekmektedir.

Bireysel değerler: bireyin nasıl yaşayacağını belirleyen, davranışı için temel olan tutum ve düşüncelerdir.

Hemşireler eğitim, kültür, din ve yaşam deneyimlerinin biçimlendirdiği kendi bireysel değerlerine sahiptir. Bu değerler hemşirelerin davranışlarını ve kararlarını etkilemektedir.

Hemşire hastasına daha iyi bakım verebilmek için kişisel değerlerinin farkında olmalı ve davranışlarını nasıl etkilediğini bilmelidir.

Mesleki (Profesyonel) değerler

Profesyonel değerler hemşirelik uygulamaları için temel sağlar, hemşirelerin hastalarla, meslektaş ve toplumla etkileşimine rehberlik eder.

Mesleki (Profesyonel) değerler

Meslek grubu tarafından değer verilen genel niteliklerdir. Hemşire mesleki değerleri, öğrenimi sırasında ve diğer hemşirelerin hasta bakımında öğrenerek kişisel değer sistemine yerleştirir.

- Esasen profesyonel değerler, mesleki etik ilkeler olarak belirlenmiştir.
- Etik ilkeler önerge ve yasalara yön verir.
- Bunları meslek üyeleri çoğunlukla kabul ederler.

- Kurumsal Değerler
- Hemşireler çalıştıkları sağlık kuruluşunun etik politikalarının neden olduğu etik ikilemleri yaşayabilirler.
- Taraflar hasta lehine kurumla bu çelişkileri çözüme kavuşturma durumundadır.

ETİK KARAR VERME

- Etik karar verme, hasta yararına olması için tüm seçenekleri açıklayan akılcı bir yaklaşımdır.
- Hemşirelerin etik karar vermelerine yardımcı olacak kaynaklar etik kod dışında, etik komiteler ve etik karar verme modelleridir.

- İlk etik komite ABD’de 1980 yılının başlarında oluşturulmuştur.
- Hastanelerdeki etik komiteler genellikle hekim, hemşire, sosyal çalışma uzmanı, avukatlar, yöneticiler ve biyoetikçilerden oluşmaktadır

- Hastane etik komitelerinin, sağlık bakımının etik yönleri konusunda hastane çalışanlarını eğitmek, etik konularda kurum için rehberlik etmek gibi önemli fonksiyonları vardır

- Hemşirenin hastanın otonomisini sağlama, savunuculuk, eğitcilik ve danışmanlık rolleri gereği etik kurullarda önemli bir yeri vardır.

Hemşirelerin Etik Sorumluluğu

- Sağlığı yükseltmek
- Hastalığı önlemek
- Sağlığa yeniden kavuşturmak
- Ağrıyı hafifletmek

- Etik karar verme modeli hemşirelik sürecine benzer. Bu model, hemşireye etik problemin çözümü için sesli sorgulama ve dikkatli düşünmeyle desteklenen sistematik bir yaklaşım sağlar.

Etik Karar Verme Modeli

1- Problemi Açıkça Tanımlayın

- Söz konusu istenmeyen durum nedir?
- İstenilen durum (amaç) nedir?

2. Veri Toplayın

- Bu durumun etik ikilem olmasını sağlayan nedir? Çelişen zorunluluklar, ilkeler, görevler, haklar, bağlılıklar, değerler ve inançlar nelerdir?
- En önemli hususlar nelerdir?
- Bilgi eksiklikleri nedir?
- Anahtar katılımcılar kimler?

3. Stratejileri Araştırın

- Veri toplama sürecinde ortaya çıkan her bir stratejinin riskleri ve faydaları nedir?
- Her bir stratejinin etkilenen kişilerin yaşam tarzlarına ve değerlerine uyumu nasıl?
- Her bir strateji kapsamında göz önünde bulundurulması gereken profesyonel, kurumsal ve yasal hususlar neler?
- Katılımcılardan biri veya hepsi için kabul edilemez alternatifler hangileridir?
- Alternatif stratejilerin ağırlıkları ve öncelikleri nelerdir?

4. Stratejileri Uygulayın

- Zor kararı uygulamak için yetki verilebilir.
- Daha az kabul edilebilir alternatifleri bir kenara bırakacağınız konusunda kendinize söz verin.
- Bu süreçte yer alan duygulara karşı dikkatli olun.

5. Sonuçları değerlendirin

- Etik ikilemler çözüldü mü?
- Faaliyet sonucunda başka ikilemler ortaya çıktı mı?
- Süreç, katılımcı kişileri etkiledi mi?
- Başka faaliyetler gerekiyor mu?

ETİK KARAR VERMEDE KULLANILAN ÖNEMLİ İLKELER;

- Kararın yararlı olması, hangi karar daha az zarar verir,
- Adaletli olma,
- Gerçeği söyleme, dürüst olma, doğru bilgiler sunma,
- Güvenilir olma, gizlilik ilkesini sürdürme,
- Otonomi; kişinin inançlarına ve görüşlerine saygılı olma,
- Her türlü zarardan kaçınma.

Kaynaklar

- Burkhardt AM.&Nathaniel A.K. (2013). Çağdaş Hemşirelikte Etik. (Çev.Şule Ecevit Alpar, Nefise Bahçecik,Ükke Karabacak), İstanbul Medikal Yayıncılık, İstanbul.
- Şentürk S.E (2012). Meslek Olarak Hemşirelik Ve Hemşirelikte Etik İlkeler. Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul.